

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Powództwa przeciwegzekucyjne (opozycyjne i interwencyjne) jako środek ochrony w toku egzekucji

Author: Mariusz Śladkowski

Citation style: Śladkowski Mariusz. (2020). Powództwa przeciwegzekucyjne (opozycyjne i interwencyjne) jako środek ochrony w toku egzekucji. W: A. Lityński, A. Matan, M. Mikołajczyk, D. Nawrot, G. Nancka (red. nauk.), „Verus amicus rara avis est : studia poświęcone pamięci Wojciecha Organiściaka”. (S. 769-785). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

MARIUSZ ŚLADKOWSKI
Uniwersytet Śląski w Katowicach, Sąd Rejonowy w Zabrzu

Powództwa przeciwegzekucyjne (opozycyjne i interwencyjne) jako środek ochrony w toku egzekucji

1. Wprowadzenie

Celem sądowego egzekucyjnego postępowania cywilnego jest przymusowe wyegzekwowanie praw stwierdzonych lub ustalonych w postępowaniu rozpoznawczym¹. Optymalnym rozwiązaniem byłaby zatem sytuacja, w której konieczność jego wszczęcia pojawiałaby się jak najrzadziej. Niestety, okres „spowolnienia” światowej gospodarki, oddziałujący na sytuację ekonomiczną w Polsce, każe szczególną uwagę poświęcić instytucji postępowania egzekucyjnego, jak również „okołogzekucyjnych” instytucji procesowych.

Sposób ukształtowania ich prawnego charakteru wymaga od ustawodawcy zachowania swoistej równowagi pomiędzy zapewnieniem należytej ochrony obu stronom postępowania egzekucyjnego, tzn. zarówno wierzycielowi, jak i dłużnikowi. Konieczność ochrony tego drugiego jest dla społeczeństwa oczywista, wynika zaś ze sporych uprawnień przysługujących komornikowi w toku prowadzenia egzekucji. Z pola widzenia nie można tracić interesu wierzyciela, który ma prawo oczekiwać od państwa stosownej pomocy w sprawnym i możliwie szybkim wyegzekwowaniu należności objętej tytułem wykonawczym.

Spotykane coraz częściej zabiegi dłużników, mające na celu ukrycie majątku przed wierzycielem, a przynajmniej przeciągnięcie w czasie momentu wyegzekwowania należności, powodują, że skuteczny komornik w swojej pracy musi działać w sposób szybki i zdecydowany. Ten ostatni wymóg sprawia jednocześnie

¹ Tak m.in. I. GIL, w: *Postępowanie cywilne*. Red. E. MARSZAŁKOWSKA-KRZEŚ. Warszawa 2008, s. 47.

nie, że mogą „zdarzyć się” sytuacje prowadzenia egzekucji mimo utraty przez tytuł wykonawczy cechy „wykonalności”, a także skierowania egzekucji do majątku niestanowiącego własności dłużnika, lecz osoby trzeciej. Instrumentami prawnymi służącymi do likwidowania negatywnych skutków tego rodzaju sytuacji są powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności (opozycyjne) oraz o zwolnienie spod egzekucji (interwencyjne).

Powództwa te stanowią ponad wszelką wątpliwość instrumenty uzupełniające „klasyczne” instytucje nadzoru nad czynnościami komornika, który to nadzór odbywa się w trzech płaszczyznach, a mianowicie: nadzoru judykacyjnego sprawowanego przez sąd, przy którym działa komornik, nadzoru administracyjnego sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości oraz prezesów sądów powszechnych, wreszcie nadzoru korporacyjnego sprawowanego przez organ samorządu komorniczego².

Jeżeli chodzi o pierwszą z wymienionych form, to uprawnienia nadzorcze sądu mają charakter prewencyjny i represyjny. Sąd ten może bowiem z urzędu wydawać komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwać spostrzeżone uchybienia (art. 759 § 2 k.p.c.³), jak również rozpoznaje skargi na czynności komornika (art. 767 § 1 k.p.c.)⁴.

Co się zaś tyczy sprawowania nadzoru w trybie art. 759 § 2 k.p.c., to co prawda przepis ten mówi o wydawaniu zarządzeń, jednak wydanie zarządzenia nadzorczego przybiera w praktyce formę postanowienia sądu. Zgodnie bowiem z art. 766 zd. 2 k.p.c., w sprawach egzekucyjnych sąd orzeka postanowieniem. Wydanie zarządzenia nadzorczego w omawianym trybie nie wymaga szczególnego sposobu zainicjowania postępowania nadzorczego. Bez względu na źródło, z którego sąd poweźmie wiadomość o nieprawidłowościach w postępowaniu prowadzonym przez komornika, może wydać zarządzenia nadzorcze. Co istotne z racji omawianego zagadnienia, wydanie zarządzenia w trybie art. 759 § 2 k.p.c. może nastąpić również przy okazji rozpoznania skargi na czynność komornika niezależnie od rozstrzygnięcia dotyczącego samej skargi. Na zasadność tej ostatniej tezy wskazuje zresztą ustawodawca w art. 767³ k.p.c., stwierdzając, że przy odrzuceniu skargi sąd może podjąć czynności na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. Jak się wydaje, nie ma podstaw, aby możliwość taką wykluczyć w sytuacji oddalenia skargi na czynność komornika⁵.

Jeżeli chodzi o samą skargę na czynności komornika, to ma ona charakter środka zaskarżenia niedewolutywnego⁶. Dewolutywność oznacza, że środek

² Tak Z. WOŹNIAK, w: *Wybrane zagadnienia egzekucji sądowej*. Red. J. GOŁACZYŃSKI. Warszawa 2008, s. 27–28.

³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego. Tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 1360 z późn. zm. [dalej: k.p.c.].

⁴ Tak B. BŁADOWSKI: *Metodyka pracy sędziego cywilisty*. Warszawa 2009, s. 290.

⁵ Tak Z. WOŹNIAK, w: *Wybrane zagadnienia egzekucji sądowej*. Red. J. GOŁACZYŃSKI..., s. 28.

⁶ Tak SN w uchwale z dnia 20 listopada 2008 r., III CZP 107/08. OSNC 2009, nr 10, poz. 139.

zaskarżenia podlega rozpoznaniu przez sąd wyższej instancji nad sądem, który wydał orzeczenie⁷. Przedmiotem skargi na czynności komornika mogą być czynności egzekucyjne i zaniechania ze strony komornika stanowiące naruszenie przepisów postępowania. W literaturze podkreśla się powszechnie, że skarga na czynności komornika jest środkiem o charakterze formalnym, służącym do zapewnienia prawidłowego przebiegu postępowania egzekucyjnego, zgodnego z przepisami proceduralnymi. Nie chodzi przy tym wyłącznie o przepisy k.p.c. W praktyce istotne znaczenie mogą mieć w tym zakresie także przepisy u.k.s.⁸ oraz u.k.s.c.⁹

Jeśli chodzi o nadzór administracyjny sprawowany nad komornikiem, to zgodnie z treścią art. 165 ust. 2 u.k.s., nie może on wkraczać w działania wchodzące w zakres nadzoru judykacyjnego. W myśl art. 167 ust. 1 u.k.s. organami nadzoru administracyjnego są: Minister Sprawiedliwości, prezesi właściwych sądów apelacyjnych, prezesi właściwych sądów okręgowych oraz prezesi właściwych sądów rejonowych. Jak stanowi art. 168 ust. 1 u.k.s., czynności w ramach sprawowanego nadzoru administracyjnego są podejmowane w formie: kontroli kancelarii, wizytacji kancelarii, obejmującej pełną jej działalność, lustracji kancelarii, obejmującej wybrane zagadnienia z jej działalności, żądania przedstawienia akt sprawy wraz z wyjaśnieniami w celu zbadania toku postępowania, żądania przedstawienia urządzeń ewidencyjnych lub dokumentacji księgowej wraz z wyjaśnieniami oraz żądania przedstawienia dokumentów dotyczących funkcjonowania kancelarii, w szczególności zawieranych przez komornika umów, w zakresie, w jakim jest to niezbędne dla weryfikacji prawidłowości rozliczania zaliczek na wydatki, o których mowa w odrębnych przepisach. Wreszcie, stosownie do brzmienia art. 175 ust. 1 u.k.s., nadzór administracyjny jest sprawowany w pierwszej kolejności przez prezesa właściwego sądu rejonowego (tzw. nadzór odpowiedzialny), a polega na ocenie szybkości, sprawności i rzetelności postępowania przez badanie, czy w konkretnych sprawach nie zachodzi nieuzasadniona przewlekłość w podejmowaniu czynności, kontrolowaniu prawidłowości prowadzenia biurowości i rachunkowości kancelarii, zwłaszcza w zakresie ustalenia, czy nie wystąpiły niedobory finansowe, badaniu kultury pracy, w tym przestrzegania wyznaczonych terminów czynności i przyjmowania interesantów oraz utrzymywania kancelarii na poziomie odpowiednim do godności urzędu i posiadanych środków, badaniu dopuszczalności przyjmowania przez komornika spraw z wyboru wierzyciela, badaniu prawidłowości powierzania czynności asesorum, gromadzeniu i analizowaniu informacji o sygnalizacjach naruszeń prawa, o któ-

⁷ Tak M.P. WÓJCIK, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Red. A. JAKUBECKI. Warszawa 2012, s. 436.

⁸ Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych. Dz.U. 2018, poz. 771 z późn. zm. [dalej: u.k.s.].

⁹ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 300 z późn. zm.

rych mowa w art. 166 ust. 2 u.k.s., oraz wytknięciach uchybień, o których mowa w art. 166 ust. 4 u.k.s., badaniu, czy pobierane przez komornika należności są zgodne z obowiązującymi przepisami prawa, podejmowaniu decyzji w przedmiocie wyrażenia zgody, o której mowa w art. 40 ust. 2 u.k.s., a ponadto stosowaniu innych środków prawnych określonych w przepisach prawa.

Nadzór korporacyjny (samorządowy) nad komornikiem sprawowany jest zgodnie z art. 190 ust. 1 u.k.s. oraz art. 193 ust. 2 u.k.s., które stanowią, że Krajowa Rada Komornicza wyznacza komorników wizytatorów, którzy wizytują komorników co najmniej raz na dwa lata.

2. Ogólna charakterystyka powództw przeciwegzekucyjnych

Dłużnikowi lub osobie trzeciej przysługują dwa rodzaje obrony przed egzekucją, a mianowicie obrona formalna lub merytoryczna. Obrona formalna zmierza do eliminacji naruszeń przepisów procesowych i zapewnienia zgodnego z prawem przebiegu egzekucji, a realizowana jest m.in. w drodze zastosowania środków zaskarżenia przewidzianych w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym (zażalenie na postanowienie sądu o nadaniu klauzuli wykonalności, skarga na czynności komornika, zażalenie na postanowienie sądu, zarzuty wobec planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji itd.). Obrona merytoryczna natomiast polega na zwalczaniu zasadności lub dopuszczalności egzekucji i wyraża się w przyznaniu stronie lub osobie trzeciej uprawnienia do wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego¹⁰.

Dłużnik lub osoba trzecia w razie naruszenia ich praw podmiotowych wynikających z prawa materialnego nie mają prawnej możliwości domagania się ochrony tych praw od organu egzekucyjnego, gdyż ten nie może badać zasadności ani wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym, ale mogą skorzystać ze środków obrony merytorycznej, jakimi są powództwa przeciwegzekucyjne¹¹.

Powództwa przeciwegzekucyjne są więc środkami merytorycznej obrony przed egzekucją, przysługującymi dłużnikowi oraz osobom trzecim. Ich podstawą jest zasadność i wymagalność obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym. Ustawa przewiduje dwa powództwa przeciwegzekucyjne – opozycyjne, które przysługuje dłużnikowi, oraz ekscydencyjne (interwencyjne), przysługujące osobie trzeciej. Pierwsze z wymienionych może przybrać postać powództwa

¹⁰ Tak O. MARCEWICZ, w: *Kodeks postępowania cywilnego*. T. 2: *Komentarz do art. 730–1217*. Red. A. JAKUBECKI. Warszawa 2017, s. 313.

¹¹ Tak SN w uchwale z dnia 14 października 1993 r., III CZP 141/93. OSNC 1994, nr 5, poz. 102.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, powództwa o ustalenie nieistnienia należności oraz powództwa o umorzenie postępowania egzekucyjnego. Powództwo o ustalenie nieistnienia należności przysługuje Skarbowi Państwa i Narodowemu Bankowi Polskiemu, natomiast powództwo o umorzenie postępowania egzekucyjnego przysługuje dłużnikowi, przeciwko któremu prowadzona jest egzekucja na podstawie bankowego tytułu wykonawczego wydanego przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny¹².

Co istotne, mimo że tego rodzaju uprawnienia, służące ochronie przed prowadzoną egzekucją, są niekiedy określane jako roszczenia, w rzeczywistości nie mają takiego charakteru i w konsekwencji do powództw przeciwegzekucyjnych nie stosuje się przepisów o przedawnieniu. Ograniczenia czasowe odnoszące się do możliwości wytaczania powództw przeciwegzekucyjnych wynikają z innego rodzaju regulacji i inne jest ich *ratio legis*¹³. Powództwa przeciwegzekucyjne należy zakwalifikować do kategorii powództw o ukształtowanie prawa¹⁴.

W przedmiotowej kategorii spraw, należących ponad wszelką wątpliwość do spraw o charakterze majątkowym, konieczne jest wskazanie wartości przedmiotu sporu (art. 19 § 2 k.p.c.). Nie decyduje o niej wartość przedmiotu sporu ze sprawy, w której powstał tytuł wykonawczy. Zależy ona wyłącznie od wartości przedmiotu, którego dotyczy powództwo o zwolnienie go od egzekucji, a w przypadku powództw o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego – od charakteru uprawnienia stwierdzonego tytułem wykonawczym oraz zakresu, w jakim tytuł wykonawczy ma być pozbawiony wykonalności. Opłata od pozwu podlega ustaleniu na zasadach ogólnych. W przypadku powództw przeciwegzekucyjnych konieczne jest również złożenie nowego pełnomocnictwa, gdyż art. 91 pkt 2 k.p.c. nie obejmuje możliwości ich wnoszenia na podstawie pełnomocnictwa procesowego udzielonego w sprawie, w której powstał tytuł wykonawczy. Odpowiednio powinno być również zredagowane wezwanie przedprocesowe poprzedzające wniesienie pozwu. Jest to istotne z uwagi na regulację dotyczącą kosztów procesu (art. 101 k.p.c.). Powinno ono zawierać żądanie umorzenia egzekucji w całości lub w części (art. 840 k.p.c.), lub żądanie zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji (art. 841 k.p.c.)¹⁵.

Jak stanowi art. 843 k.p.c., powództwa przeciwegzekucyjne wytacza się przed sąd rzeczowo właściwy, w którego okręgu prowadzi się egzekucję. Miejsce prowadzenia egzekucji określa się na podstawie przepisów niniejszego kodeksu, regulu-

¹² Tak H. PIETRZKOWSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. 5: *Postępowanie egzekucyjne*. Red. T. ERECIŃSKI. Warszawa 2016, s. 357.

¹³ Tak D. ZAWISTOWSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*. Red. J. GOŁACZYŃSKI. Warszawa 2012, s. 416.

¹⁴ Tak SN in. w postanowieniu z dnia 11 stycznia 2000 r., I CZ 229/99. OSNC 2000, nr 9, poz. 161.

¹⁵ Tak D. ZAWISTOWSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*. Red. J. GOŁACZYŃSKI..., s. 417.

jących właściwość miejscową organu egzekucyjnego także wtedy, gdy do prowadzenia egzekucji został wybrany komornik poza właściwością ogólną (§ 1). Jeżeli egzekucji jeszcze nie wszczęto, powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności wytacza się według przepisów o właściwości ogólnej (§ 2). W pozwie powód powinien przytoczyć wszystkie zarzuty, jakie w tym czasie mógł zgłosić, pod rygorem utraty prawa korzystania z nich w dalszym postępowaniu (§ 3).

Przepis ten jest przejawem tzw. systemu prekluzji, zwanego również zasadą ewentualności, służącego realizacji postulatu szybkości postępowania. Należy jednak podkreślić, że obowiązek przytoczenia w pozwie wszystkich zarzutów dotyczy wyłącznie tych zarzutów, które powód mógł już w pozwie przytoczyć, tzn. takich, o których wiedział i mógł je zgłosić. Wynika z niego zatem prekluzja w odniesieniu do zarzutów możliwych do zgłoszenia w pozwie. W rezultacie można później przytoczyć zarzut, który powstał po wniesieniu pozwu. Nie można również pozbawić dłużnika zarzutu, wprowadzie istniejącego już wcześniej, ale którego nie mógł on zgłosić w pozwie, ponieważ dowiedział się o nim dopiero w toku procesu z powództwa przeciwegzekucyjnego. W efekcie należy stwierdzić, że po wniesieniu pozwu powód może zgłosić zarzuty, których wcześniej nie mógł podnieść, gdyż one nie istniały lub o nich nie wiedział. Powód musi wówczas wykazać, że zarzutów tych nie mógł zgłosić wcześniej. Konsekwencją naruszenia obowiązku (nakazu) przytoczenia zarzutów jest wykluczenie możliwości korzystania przez sąd w toku postępowania, w którym doszło do uchybienia komentowanemu przepisowi, z zarzutów niepowołanych w pozwie (przytoczonych już po wniesieniu pozwu); przy czym w tym wypadku wykluczenie następuje *ex lege*¹⁶. W judykaturze podkreślono, że w sprawie o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności dopuszczalne jest powołanie nowej podstawy powództwa, polegającej na złożeniu oświadczenia o potrąceniu z wierzytelnością egzekwowaną powstałej dopiero w toku procesu wierzytelności wzajemnej, także wówczas, gdy zgłoszony w pozwie zarzut potrącenia okazał się bezskuteczny¹⁷.

Wnoszący powództwo opozycyjne oznacza w pozwie wartość przedmiotu sporu, którą może stanowić wysokość egzekwowanego świadczenia, stwierdzona w tytule wykonawczym, bądź jej część zakwestionowana przez powoda. Od wskazanej w pozwie kwoty pobiera się opłatę stosunkową. W razie zaś wytoczenia powództwa o zwolnienie od egzekucji wartość przedmiotu sporu wyznacza wartość zajętego przedmiotu (rzeczy lub prawa). Sformułowania art. 843 § 1 i 2 k.p.c. stanowią podstawę do przyjęcia, że właściwość sądu określona tymi przepisami ma charakter właściwości wyłącznej. Niedopuszczalna jest zatem umowa o właściwość sądu ani też możliwość korzystania z właściwości sądu przemiennej.

¹⁶ Tak R. KULSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego*. T. 3: *Komentarz*. Art. 730–1088. Red. A. MARCINIAK, K. PIASECKI. Warszawa 2015, s. 516.

¹⁷ Tak SN w uchwale z dnia 25 listopada 2010 r., III CZP 91/10. OSNC 2011, nr 6, poz. 68.

Wytoczenie każdego z wymienionych wyżej powództw prowadzi do wszczęcia procesowego postępowania rozpoznawczego¹⁸.

3. Istota i przesłanki powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności

Jak stanowi art. 840 k.p.c., dłużnik może w drodze powództwa żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo ograniczenia, jeżeli przeczy zdarzeniom, na których oparto wydanie klauzuli wykonalności, a w szczególności gdy kwestionuje istnienie obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym niebędącym orzeczeniem sądu albo gdy kwestionuje przejście obowiązku mimo istnienia formalnego dokumentu stwierdzającego to przejście, dalej w sytuacji, gdy po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane, przy czym gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może oprócz powództwo również na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy, a także na zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zgłoszenie tego zarzutu w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne, wreszcie jeżeli małżonek, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności na podstawie art. 787, wykaże, że egzekwowane świadczenie wierzycielowi nie należy się, przy czym małżonkowi temu przysługują zarzuty nie tylko z własnego prawa, lecz także zarzuty, których jego małżonek wcześniej nie mógł podnieść (§ 1). Jeżeli podstawą egzekucji jest tytuł pochodzący od organu administracyjnego, do stwierdzenia, że zobowiązanie wygasło lub nie może być egzekwowane powołany jest organ, od którego tytuł pochodzi (§ 2).

Celem powództwa opozycyjnego z art. 840 k.p.c. jest pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub w części, albo jego ograniczenie, co należy odróżnić od uchylenia postanowienia sądu o nadaniu klauzuli wykonalności. Weryfikacja postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności niewątpliwie zmierza bowiem do zakwestionowania tej klauzuli, jednak może nastąpić tylko przez wniesienie zażalenia i z powołaniem się na uchybienia proceduralne w toku postępowania klauzulowego. Tymczasem powództwo z art. 840 k.p.c., jako środek merytorycznej obrony dłużnika, pozwala na zakwestionowanie wykonalności tytułu wykonawczego w drodze badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tym tytułem, i w konsekwencji musi być oparte na przyczynach materialnoprawnych wymienionych w pkt. 1–3 przedmiotowej regulacji¹⁹.

¹⁸ Tak T. ŻYŹNOWSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego*. T. 4. Art. 730–1088. Red. H. DOŁECKI, T. WIŚNIEWSKI. Warszawa 2014, 385 s.

¹⁹ Tak O. MARCEWICZ, w: *Kodeks postępowania cywilnego*. T. 2: *Komentarz do art. 730–1217*. Red. A. JAKUBECKI..., s. 314.

Powództwo opozycyjne podlega rozpoznaniu w procesie, a wyrok uwzględniający powództwo (w całości lub w części) stanowi podstawę do skutecznego żądania umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 825 k.p.c.²⁰

Powództwo przeciwegzekucyjne, którego podstawą jest art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c., może zmierzać do pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub w części, albo jego ograniczenia. Powództwo oparte na zaprzeczeniu zdarzeniom, na których oparto wydanie klauzuli wykonalności, jest dopuszczalne, jeżeli droga sądowa jest dopuszczalna (podstawą powództwa nie może być zaprzeczenie treści administracyjnego tytułu wykonawczego egzekwowanego w drodze egzekucji sądowej, albowiem sąd rozpoznający powództwo o pozbawienie wykonalności administracyjnego tytułu wykonawczego nie może badać zasadności obowiązku nałożonego na stronę tym tytułem), nie występuje powaga rzeczy osądzonej (dłużnik nie może więc kwestionować orzeczenia, które ma moc wiążącą, zgodnie z treścią art. 365 § 1 k.p.c.), wreszcie nie stoi temu na przeszkodzie zawisłość sporu (dłużnik zatem nie może zaprzeczać obowiązkowi świadczenia, które stwierdzone zostało nieprawomocnym, ale natychmiast wykonalnym orzeczeniem)²¹.

Jeżeli tytuł egzekucyjny, któremu nadano klauzulę wykonalności, nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej (jak akt notarialny czy też bankowy tytuł egzekucyjny, którym nadano klauzulę wykonalności), zarzuty mogą zostać oparte na dwóch podstawach powództwa i dotyczyć również wszystkich zdarzeń sprzed powstania tytułu egzekucyjnego. Mogą one dotyczyć samego obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym, gdy obowiązek ten nie powstał (np. powód złożył oświadczenie woli pod wpływem błędu i skutecznie uchylił się od swojego oświadczenia woli), albo gdy obowiązek wygasł na skutek zdarzeń wywołujących skutki prawne, które miały miejsce po powstaniu tego obowiązku (np. spełnienie świadczenia). Mogą one również dotyczyć zdarzeń powołanych jako podstawa przejścia praw lub obowiązków, albo warunków, od których wystąpienia było uzależnione nadanie klauzuli wykonalności, a które wierzyciel wykazał w sposób przewidziany w przepisach regulujących postępowanie o nadaniu klauzuli wykonalności (np. dokumentem z podpisem urzędowo poświadczonym, stwierdzającym przejście uprawnienia objętego tytułem egzekucyjnym na podstawie art. 788 k.p.c.), ale które w sferze prawa materialnego nie wywołały skutków prawnych (np. czynność cywilnoprawna przelewu wierzytelności objętej tytułem egzekucyjnym okazała się nieważna). Do zarzutów merytorycznych należy również zarzut nieautentyczności oświadczenia dłużnika o poddaniu się egzekucji, który stanowi podstawę wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego²².

²⁰ Tak A. ADAMCZUK, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. 2: Art. 506–1217. Red. M. MANOWSKA. Warszawa 2015, s. 666.

²¹ Tak H. PIETRZKOWSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. 5: *Postępowanie egzekucyjne*. Red. T. ERECIŃSKI..., s. 359.

²² Tak A. ADAMCZUK, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. 2: Art. 506–1217. Red. M. MANOWSKA..., s. 667–668.

Zgodnie z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., podstawą powództwa opozycyjnego mogą być tego rodzaju zdarzenia, które zaszły po powstaniu tytułu egzekucyjnego i spowodowały wygaśnięcie zobowiązania dłużnika lub niemożność jego egzekwowania. Zdarzenia tego rodzaju określają wyłącznie przepisy prawa materialnego. Do zdarzeń powodujących wygaśnięcie zobowiązania należą w szczególności: wykonanie zobowiązania przez dłużnika, potrącenie, odnowienie, zwolnienie z długu, świadczenie w miejsce spełnienia (*datio in solutum*), przelew powodujący zmianę wierzyciela (art. 509 k.c.), przejęcie długu powodujące zmianę dłużnika (art. 519 k.c.) czy wreszcie następcza niemożliwość świadczenia (art. 475 k.c.). Z kolei do zdarzeń związanych z niemożliwością egzekwowania zobowiązania należą: przedawnienie roszczenia, rozłożenie świadczenia obciążającego dłużnika na raty, prolongata terminu spełnienia świadczenia udzielona dłużnikowi przez wierzyciela czy też skorzystanie przez dłużnika z zarzutu zatrzymania²³.

Z licznych poglądów judykatury należy przywołać stanowisko, zgodnie z którym podstawy powództwa przewidzianej w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. nie stanowi postanowienie o zawieszeniu rygoru natychmiastowej wykonalności wyroku zaocznego²⁴. Zauważono ponadto, że w sytuacji, gdy stronie przysługuje zażalenie na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności, może ona skorzystać z powództwa przewidzianego w art. 840 k.p.c., jeżeli równocześnie są spełnione przesłanki wytoczenia takiego powództwa²⁵. Podkreśla się również, że w postępowaniu egzekucyjnym funkcjonują w sposób autonomiczny różne środki ochrony prawnej i nie ma w ich obrębie układu hierarchicznego, a uruchomienie każdego z nich jest uzależnione od zaistnienia ustawowych przesłanek²⁶. Podstawą powództwa opozycyjnego może być wydanie wyroku na korzyść jednego z dłużników solidarnych, jeżeli uwzględniono zarzut wspólny dla dłużników solidarnych²⁷. Wreszcie, zauważono, że o ile powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności nie może stanowić środka żądania rozłożenia na raty sumy pieniężnej zasądzonej orzeczeniem wydanym w innej sprawie, o tyle rozłożenie na raty dochodzonej spłaty może być zdarzeniem, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., jeżeli doszło do skutku przed wytoczeniem powództwa przeciwegzekucyjnego, a wierzyciel wszczął egzekucję w stosunku do całej należnej sumy²⁸.

Stosownie do art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c. także małżonek dłużnika, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności, powinien wykazać, że egzekwowane świadczenie wierzycielowi się nie należy, z zastrzeżeniem, że małżonkowi temu

²³ Tak D. ZAWISTOWSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*. Red. J. GOŁACZYŃSKI..., s. 420–421.

²⁴ Tak SN w wyroku z dnia 26 marca 2009 r., I CSK 282/08, niepubl.

²⁵ Tak SN w wyroku z dnia 8 lipca 2005 r., II CK 206/05, niepubl.

²⁶ Tak SN w wyroku z dnia 27 marca 2003 r., V CKN 290/00, niepubl.

²⁷ Tak SN w uchwale z dnia 26 sierpnia 1965 r., III CO 9/65. OSNC 1967, nr 3, poz. 42.

²⁸ Tak SN m. in. w wyroku z dnia 10 października 2000 r., CKN 110/00, niepubl.

przysługują zarzuty nie tylko z własnego prawa, lecz także zarzuty, których jego małżonek wcześniej nie mógł podnieść. Powołany art. 787 przewiduje nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika oznaczonego w tytule egzekucyjnym z ograniczeniem odpowiedzialności tego małżonka w sposób w tym przepisie wskazany, jeżeli wierzyciel wykaże dokumentem urzędowym lub prywatnym, że stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała z czynności prawnej dokonanej za zgodą małżonka dłużnika. Artykuł 787 jest procesową konsekwencją unormowania zawartego w art. 41 § 1 k.r.o. Sąd nadający w wyżej wskazanym postępowaniu klauzulę wykonalności działa jako organ procesowy, a postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności cechuje dwustronność, toczy się ono bowiem z udziałem wierzyciela i dłużnika. Ze względu na uregulowanie materialnoprawne i specyfikę majątku wspólnego, do którego uprawniony jest także małżonek dłużnika, otwarcie drogi do egzekucji z tego majątku uwarunkowane jest spełnieniem dodatkowej przesłanki w postaci uzyskania klauzuli wykonalności. W postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika sąd nie określa składu majątku wspólnego. Nie bada także odpowiedzialności dłużnika za dług, ponieważ stanowiła ona wyłącznie przedmiot postępowania, w którym wystawiono tytuł wykonawczy przeciwko samemu dłużnikowi. Ocenia jedynie, czy odpowiedzialność tę powinien ponieść także jego współmałżonek²⁹.

Jednocześnie należy zaznaczyć, że jeżeli wierzyciel, wykorzystując uprawnienia z art. 41 k.r.o., pozwał wspólnie dłużnika oraz jego małżonka i uzyskał tytuł egzekucyjny przeciwko obojgu małżonkom, to nie jest możliwe wytoczenie powództwa przez małżonka dłużnika na podstawie art. 840 § 1 pkt 3. Nadanie takiemu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności następuje na zasadach ogólnych. W takim wypadku małżonek dłużnika może bronić się przed egzekucją za pomocą powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności opartego na podstawach z art. 840 § 1 pkt. 1 i 2 k.p.c.³⁰

W myśl art. 840¹ k.p.c. jeżeli dłużnik albo jego małżonek, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności na podstawie art. 787 lub art. 787¹, podnosi wynikający z umowy majątkowej małżeńskiej zarzut wyłączenia lub ograniczenia jego odpowiedzialności całością lub częścią majątku, to przepis art. 840 § 1 i § 2 stosuje się odpowiednio.

W stanie prawnym obowiązującym od dnia 5 lutego 2005 r.³¹ kwestia ograniczenia lub wyłączenia zaspokojenia się przez wierzyciela z majątku wspólnego nie stanowi przedmiotu rozpoznania sądu w postępowaniu klauzulowym ani – po

²⁹ Tak T. ŻYŻNOWSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego*. T. 4: Art. 730–1088. Red. H. DOLEC-KI, T. WIŚNIEWSKI..., s. 356.

³⁰ Tak R. KULSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego*. T. 3: *Komentarz*. Art. 730–1088. Red. A. MARCINIAK, K. PIASECKI..., s. 499–500.

³¹ Szerzej na ten temat M. ŚLADKOWSKI: *Małżeńska wspólność majątkowa po nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*. „Miscellanea Iuridica” [Tychy] 2007, T. 9, s. 121–141.

uchyleniu przepisu art. 767¹ – w postępowaniu ze skargi na czynności komornika. Okoliczność taka może być rozpatrywana jedynie w postępowaniu wywołanym wniesieniem powództwa przeciwegzekucyjnego. Artykuł 840¹ przewiduje możliwość wytoczenia powództwa opozycyjnego, a zatem zmierzającego do pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części, albo ograniczenia, przez podniesienie wynikającego z umowy małżeńskiej zarzutu wyłączenia lub ograniczenia możliwości zaspokojenia się wierzyciela z majątku, do którego skierowano egzekucję³².

Umowy majątkowe małżeńskie zawierane na podstawie przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego mogą zatem powodować ograniczenie lub wyłączenie odpowiedzialności z całości lub części majątku wspólnego małżonków. Stosownie do art. 787² k.p.c. zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej nie stanowi przeszkody do nadania klauzuli wykonalności według przepisów art. 787 i art. 787¹ k.p.c. i prowadzenia egzekucji do tych składników, które należałyby do majątku wspólnego, gdyby umowy nie zawarto. Nie wyłącza to jednak obrony małżonków w drodze powództw przeciwegzekucyjnych, jeżeli umowa majątkowa była skuteczna wobec wierzyciela. Zgodnie z art. 47¹ k.r.o., możliwość powoływania się wobec osób trzecich na zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej istnieje wówczas, gdy zawarcie oraz rodzaj tej umowy były tym osobom wiadome. Należy przyjąć, że wierzyciel powinien powziąć wiadomość o zawarciu takiej umowy przed powstaniem przysługującej mu wierzytelności³³.

Podmiotami legitymowanymi do wytoczenia takiego powództwa są dłużnik egzekwowany i jego małżonek, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności. Należy zaznaczyć, że w art. 840 § 1 pkt 3 mowa jest o małżonku, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności na podstawie art. 787 k.p.c., tj. z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku wspólnego, podczas gdy dyspozycja art. 840¹ k.p.c. dotyczy również tego małżonka dłużnika, którego odpowiedzialność sąd ograniczył w postanowieniu o nadaniu klauzuli wykonalności do przedsiębiorstwa wchodzącego w skład majątku wspólnego (art. 787¹ k.p.c.). Zatem małżonek, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności na podstawie art. 787¹ k.p.c., może w drodze powództwa opozycyjnego żądać wyłączenia lub ograniczenia jego odpowiedzialności całością lub częścią majątku, jedynie powołując się na zarzut wynikający z umowy majątkowej małżeńskiej. Wytaczając takie powództwo i podnosząc kwestię skuteczności umowy majątkowej małżeńskiej względem wierzyciela, dłużnik albo jego małżonek mogą się powołać na jedną z podstaw wskazanych w art. 840 § 1 k.p.c.³⁴

³² Tak O. MARCEWICZ, w: *Kodeks postępowania cywilnego*. T. 2: *Komentarz do art. 730–1217*. Red. A. JAKUBECKI..., s. 318.

³³ Tak D. ZAWISTOWSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*. *Komentarz*. Red. J. GOŁACZYŃSKI..., s. 424.

³⁴ Tak O. MARCEWICZ, w: *Kodeks postępowania cywilnego*. T. 2: *Komentarz do art. 730–1217*. Red. A. JAKUBECKI..., s. 318.

Zgodnie z treścią art. 840² k.p.c., jeżeli egzekucja prowadzona jest na podstawie tytułu egzekucyjnego lub innego dokumentu, któremu nie nadaje się klauzuli wykonalności, do ochrony praw dłużnika stosuje się odpowiednio przepisy art. 840 i art. 843.

Omawiany przepis stanowi podstawę merytorycznej obrony przed egzekucją prowadzoną na podstawie tytułu egzekucyjnego wykonalnego bez zaopatrywania go w klauzulę wykonalności. Podstawę egzekucji stanowi bowiem tytuł wykonawczy, którym co do zasady jest tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności. W przypadkach przewidzianych w ustawie egzekucję można prowadzić jednak z powołaniem się jedynie na tytuł egzekucyjny. Takie wyjątki przewidziane są np. w postępowaniu zmierzającym: do wyegzekwowania grzywny nałożonej przez komornika zgodnie z art. 762 k.p.c., do ściągnięcia należności z tytułu opłat na podstawie postanowienia komornika (art. 49 ust. 1 u.k.s.e.), do wykonania orzeczeń sądu administracyjnego o ukaraniu grzywną (art. 228 p.p.s.a.), wreszcie przy egzekucji kosztów postępowania egzekucyjnego (art. 770¹ k.p.c.)³⁵.

4. Istota i przesłanki powództwa o zwolnienie spod egzekucji

W myśl art. 841 k.p.c. osoba trzecia może w drodze powództwa żądać zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji, jeżeli skierowanie do niego egzekucji narusza jej prawa (§ 1). Jeżeli dłużnik zaprzecza prawu powoda, należy oprócz wierzyciela pozwać również dłużnika (§ 2). Powództwo można wnieść w terminie miesiąca od dnia dowiedzenia się o naruszeniu prawa, chyba że inny termin jest przewidziany w przepisach odrębnych (§ 3).

Powództwo o zwolnienie spod egzekucji (inaczej zwane interwencyjnym albo ekscydecyjnym) stanowi środek merytorycznej obrony przysługujący osobie trzeciej przed egzekucją prowadzoną przeciwko dłużnikowi zgodnie z przepisami postępowania egzekucyjnego, w której nastąpiło zajęcie przedmiotu majątkowego formalnie prawidłowe, ale naruszające prawo podmiotowe osoby trzeciej. Ochronie podlegają własność, współwłasność, użytkowanie wieczyste, wierzycielności, inne prawa majątkowe (np. prawo do akcji)³⁶. Przedmiotowe powództwo, w przeciwieństwie do powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności (inaczej zwanego opozycyjnym), nie jest ukierunkowane na zwalczanie tytułu wykonawczego, ale zmierza do przeciwstawienia się prowadzeniu egzekucji

³⁵ Tak ibidem, s. 319.

³⁶ Tak A. ADAMCZUK, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. 2: Art. 506–1217. Red. M. MANOWSKA..., s. 672.

z określonego przedmiotu³⁷. Należy wreszcie zwrócić uwagę na brak tzw. konkurencyjności pomiędzy powództwem o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji a skargą na czynności komornika. Skarga na czynności komornika bowiem przysługuje wtedy, gdy komornik, dokonując czynności egzekucyjnych, naruszył przepisy procesowe. Powództwo o zwolnienie od egzekucji dopuszczalne jest natomiast tylko wtedy, gdy prawa osoby trzeciej zostały naruszone przez skierowanie egzekucji zgodnie z przepisami procesowymi. Wniesienie skargi na czynności komornika stanowi zatem przeszkodę do wytoczenia powództwa o zwolnienie od egzekucji³⁸.

Powództwo ekscydencyjne można wytoczyć wyłącznie po wszczęciu egzekucji, istotę tego powództwa bowiem stanowi żądanie zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji. Warto odnotować, że skoro omawiany przepis uprawnia osobę trzecią do żądania zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji, która narusza jej prawa, nie czyniąc różnicy, o jaki przedmiot chodzi, należy przyjąć, że przepis ten dotyczy przedmiotu egzekucji w całym czasie jej trwania³⁹. W orzecznictwie uznano, że w sprawie o zwolnienie zajętej rzeczy od egzekucji powód może, po dokonaniu przez komornika sprzedaży tej rzeczy, zmienić roszczenie na żądanie zwolnienia od egzekucji kwoty pieniężnej uzyskanej ze sprzedaży. Z chwilą zaspokojenia się wierzyciela wytoczenie tego powództwa jest bezprzedmiotowe. Po zakończeniu postępowania egzekucyjnego osoba trzecia może jedynie żądać zwrotu wyegzekwowanego świadczenia lub naprawienia szkody wyrządzonej egzekucją z przedmiotu, do którego miała prawo⁴⁰. Podkreślono ponadto, że niemożność wytoczenia powództwa z art. 841 k.p.c. na skutek zakończenia postępowania egzekucyjnego otwiera drogę do rozważenia ewentualności domagania się przez osobę trzecią, której prawa zostały naruszone, wydania przedmiotu zaspokojenia, jego równowartości lub odszkodowania, ale rozstrzygnięcie tego rodzaju żądań nie jest dopuszczalne w sprawie z powództwa o zwolnienie zajętego przedmiotu spod egzekucji⁴¹.

Dla określenia przesłanek umożliwiających wniesienie powództwa ekscydencyjnego nie można dalej pominąć, że powództwo to jest powództwem o ukształtowanie prawa. Ma ono charakter procesowy i nie jest uważane za środek dochodzenia roszczeń materialnoprawnych. Z tego też powodu dla oznaczenia stron postępowania zainicjowanego wniesieniem tego powództwa nie mogą być miarodajne kryteria materialnoprawne. Podstawą egzekucji jest bowiem tytuł wyko-

³⁷ Tak O. MARCEWICZ, w: *Kodeks postępowania cywilnego*. T. 2: *Komentarz do art. 730–1217*. Red. A. JAKUBECKI..., s. 319.

³⁸ Tak SA w Lublinie w wyroku z dnia 21 stycznia 1998 r., I ACz 21/98. Apel.-Lub. 1998, nr 2, poz. 10.

³⁹ Tak R. KULSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego*. T. 3: *Komentarz. Art. 730–1088*. Red. A. MARCINIAK, K. PIASECKI..., s. 504.

⁴⁰ Tak SN w wyroku z dnia 24 października 2007 r., IV CSK 271/07. OSNC 2009, nr 1, poz. 14.

⁴¹ Tak SN w wyroku z dnia 18 lutego 2004 r., V CK 233/03.

nawczy. Granica pomiędzy postępowaniem rozpoznawczym a postępowaniem egzekucyjnym została przy tym wyraźnie wyznaczona. Organ egzekucyjny nie ma zatem prawa badać zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym. To tytuł wykonawczy stanowi bowiem podstawę do prowadzenia egzekucji o całe objęte nim roszczenie i ze wszystkich części majątku dłużnika⁴².

Postępowanie o zwolnienie spod egzekucji potraktować należy jako rodzaj *quasi-nadzoru* judykacyjnego o charakterze represyjnym. Kwalifikacji tej należy jednakże dokonać z pełną świadomością, że o ile reprezentujące ten typ nadzoru postępowanie w przedmiocie skargi na czynności komornika zmierza do usunięcia proceduralnych uchybień w jego działalności, o tyle uwzględnienie powództwa ekscydencyjnego świadczy jedynie o naruszeniu przez komornika sfery prawa materialnego osoby trzeciej.

Legitymację do wytoczenia powództwa ma osoba trzecia, a zatem osoba niebędąca stroną właściwego postępowania egzekucyjnego. Nie jest przy tym osobą trzecią w rozumieniu art. 841 § 1 k.p.c. osoba, przeciwko której, jako dłużnikowi, została skierowana egzekucja⁴³ ani też osoba wymieniona w klauzuli wykonalności jako odpowiadająca w sposób ograniczony z określonych przedmiotów albo do wysokości ich wartości⁴⁴.

Jako niezwykle interesująca jawi się przy tym kwestia, czy powództwo ekscydencyjne może wytoczyć również małżonek dłużnika. Zagadnienie legitymacji małżonka dłużnika do wytoczenia takiego powództwa dość wnikliwie przeanalizował H. Pietrkowski, zdaniem którego należy założyć dwie możliwe sytuacje, tj. przypadek prowadzenia egzekucji na podstawie tytułu wykonawczego ograniczającego odpowiedzialność dłużnika do majątku wspólnego (jest to więc sytuacja, w której przeciwko małżonkowi dłużnika wierzyciel dysponuje klauzulą wykonalności nadaną na podstawie art. 787 k.p.c.) oraz przypadek skierowania egzekucji do majątku wspólnego na podstawie tytułu wykonawczego wydanego wyłącznie przeciwko dłużnikowi (jest to zatem sytuacja, w której wierzyciel nie dysponuje klauzulą wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika)⁴⁵.

I tak, przyznając małżonkowi dłużnika status osoby trzeciej, zrównuje się jego pozycję prawną z pozycją osoby, która nie jest uczestnikiem postępowania egzekucyjnego. Między tymi osobami występuje jednak zasadnicza różnica. Małżonek dłużnika ze względu na to, że przeciwko niemu nadana została klauzula wykonalności stał się tzw. dłużnikiem egzekwowanym. Może zatem korzystać ze środków obrony przewidzianych w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, a więc może żądać umorzenia postępowania na podstawie art. 825 pkt 3 k.p.c.

⁴² Tak T. ŻYZNOWSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego*. T. 4: Art. 730–1088. Red. H. DOŁECKI, T. WIŚNIEWSKI..., s. 367.

⁴³ Tak SN w uchwale z dnia 17 października 1995 r., III CZP 143/95. OSNC 1996, nr 2, poz. 24.

⁴⁴ Tak E. WĘGEREK: *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*. Warszawa 1972, s. 298.

⁴⁵ Tak H. PIETRZKOWSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. 5: *Postępowanie egzekucyjne*. Red. T. ERECIŃSKI..., s. 380–385.

Możliwości takiej nie ma osoba trzecia niebędąca uczestnikiem postępowania, przeciwko której egzekucja nie została wszczęta, lecz tylko nastąpiło zajęcie przedmiotu naruszające jej prawa. Dla takiej osoby ustawodawca przewidział ochronę w postaci powództwa o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji. Należy zatem uznać, że małżonkowi dłużnika nie przysługuje przymiot osoby trzeciej w sytuacji, gdy przeciwko małżonkowi dłużnika nadana została klauzula wykonalności. W drugiej sytuacji małżonek dłużnika nie jest objęty tytułem wykonawczym, wierzyciel bowiem nie uzyskał przeciwko niemu klauzuli wykonalności w trybie art. 787 k.p.c. Gdyby mimo braku takiej klauzuli egzekucja została wszczęta do majątku objętego wspólnością ustawową, małżonek dłużnika, który niewątpliwie ma w takiej sytuacji status osoby trzeciej, może skutecznie wytoczyć powództwo przewidziane w art. 841 k.p.c.⁴⁶ Z podobną akcją obronną małżonek dłużnika mógłby wystąpić, gdyby egzekucją objęte zostały składniki jego majątku osobistego. Nie dotyczy to egzekucji skierowanej do pobranego przez dłużnika wynagrodzenia za pracę, dochodów uzyskanych z prowadzenia przez niego innej działalności zarobkowej oraz korzyści uzyskanych z jego praw autorskich i praw pokrewnych, praw własności przemysłowej oraz innych praw twórcy (art. 776¹ § 1 k.p.c.)⁴⁷.

Zgodnie z treścią art. 841 § 2 k.p.c., jeżeli dłużnik zaprzecza prawu powoda, należy oprócz wierzyciela pozwać również dłużnika.

W orzecznictwie przyjmuje się, że w sytuacji, gdy dłużnik kwestionuje prawo powoda, w której wyżej wskazany przepis nakazuje pozwać również dłużnika, pomiędzy wierzycielem a dłużnikiem zachodzi współuczestnictwo konieczne⁴⁸.

Wreszcie, stosownie do treści art. 841 § 3 k.p.c., powództwo o zwolnienie od egzekucji można wnieść w terminie miesiąca od dnia dowiedzenia się o naruszeniu prawa, chyba że inny termin jest przewidziany w przepisach odrębnych. Termin ten ma charakter materialnoprawny i dlatego nie podlega przywróceniu. Za materialnym charakterem omawianego terminu przemawia okoliczność, że ogranicza on możliwość skorzystania z uprawnienia zmierzającego do ochrony naruszonego prawa, przede wszystkim prawa własności⁴⁹. Jak podkreślono w orzecznictwie, niezachowanie tego terminu powoduje oddalenie powództwa. Jest on bowiem jedną z przesłanek skuteczności zgłoszonego przez osobę trzecią, której prawa zostały naruszone, żądania zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji⁵⁰. Zwrócono ponadto uwagę na okoliczność, że dniem, w którym strona dowiedziała się o naruszeniu prawa, jest według treści art. 841 § 3 k.p.c. dzień, w którym strona faktycznie dowiedziała się o zajęciu przedmiotu, a nie

⁴⁶ Tak ibidem.

⁴⁷ Tak SN w uchwale z dnia 7 lutego 1968 r., III CZP 89/67. OSPiKA 1970, z. 5, poz. 93.

⁴⁸ Tak SN w postanowieniu z dnia 25 listopada 1977 r., IV CZ 133/77. LEX nr 8031.

⁴⁹ Tak R. KULSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego*. T. 3: *Komentarz*. Art. 730–1088. Red. A. MARCINIAK, K. PIASECKI..., s. 509.

⁵⁰ Tak SN w uchwale z dnia 17 lipca 2007 r., III CZP 57/07. OSNC 2008, nr 9, poz. 97.

dzień, w którym mogła się o nim dowiedzieć przy dołożeniu należytej staranności⁵¹.

Jak stanowi art. 842 k.p.c., dopuszczalne jest również powództwo o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji administracyjnej. Do pozwu należy dołączyć postanowienie administracyjnego organu egzekucyjnego, odmawiające żądaniu wyłączenia przedmiotu spod egzekucji. Niezależnie od wyniku sprawy sąd nałoży koszty procesu na osobę trzecią, powołującą w powództwie o zwolnienie przedmiotu od egzekucji administracyjnej nowe dowody, istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, których nie przedstawiła w postępowaniu administracyjnym, mimo że mogła je powołać w tym postępowaniu (§ 1). Powództwo można wnieść w ciągu czternastu dni od doręczenia postanowienia administracyjnego organu egzekucyjnego, a jeżeli zainteresowany wniósł zażalenie na to postanowienie – w ciągu czternastu dni od doręczenia postanowienia wydanego na skutek zażalenia (§ 2).

Przepis ten pozostaje w ścisłym związku z art. 38–44 p.p.e.a. Przed wytoczeniem powództwa osoba trzecia powinna wystąpić do organu administracyjnego o wyłączenie zajętego przedmiotu spod egzekucji administracyjnej. Wytoczenie powództwa przewidzianego w art. 842 staje się możliwe dopiero w razie odmowy wyłączenia spod egzekucji danego przedmiotu. Do pozwu należy dołączyć postanowienie o odmowie wyłączenia przedmiotu spod egzekucji administracyjnej (art. 842 § 1 zd. 2). Takie uregulowanie wskazuje, że niedołączenie wspomnianego postanowienia należy kwalifikować jako brak formalny pozwu podlegający usunięciu w trybie art. 130 i n. k.p.c., a zatem z możliwym skutkiem w postaci zwrotu pozwu. Termin do wytoczenia powództwa wynosi 14 dni od doręczenia postanowienia administracyjnego organu egzekucyjnego, a jeżeli zainteresowany wniósł na takie postanowienie zażalenie – termin ten liczy się od doręczenia postanowienia wydanego na skutek zażalenia. Jest to termin prawa materialnego o charakterze prekluzyjnym, nie podlega więc przywróceniu⁵². Zatem w razie wniesienia powództwa po terminie sąd powinien je oddalić⁵³.

5. Podsumowanie

Powództwa przeciwegzekucyjne stanowią, w świetle przytoczonych rozważań, doniosły instrument ochrony osób trzecich przed skutkami zdecydowanych i szybkich działań komorników w ramach prowadzonych egzekucji. Rosnąca licz-

⁵¹ Tak SN w wyroku z dnia 12 grudnia 2007 r., V CSK 275/07.

⁵² Tak H. PIETRZKOWSKI, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. 5: *Postępowanie egzekucyjne*. Red. T. ERECIŃSKI..., s. 386.

⁵³ Tak SN m.in. w wyroku z dnia 6 listopada 1973 r., III CRN 220/73. OSPiKA 1975, z. 4, poz. 93.

ba tych spraw w polskich sądach unaocznia, jak częste są przypadki kierowania do egzekucji tytułów wykonawczych, które utraciły przymiot wykonalności, jak i błędnego skierowania egzekucji do majątku niestanowiącego własności dłużnika, lecz osoby trzeciej.

Niezależnie od powyższego jako dużą zaletę przedmiotowych powództw uznać należy to, że stanowią one faktycznie dodatkowy instrument kontroli judykacyjnej nad działalnością komorników. Co ważne, kontrola ta obejmuje „materialnoprawną” sferę prowadzonych przez nich postępowań przeciwegzekucyjnych, uzupełniając *de facto* tradycyjną „formalną” kontrolę realizowaną przez instytucje z art. 759 § 2 k.p.c. oraz skargi na czynności komornika z jednej, a prezesa sądu, przy którym działa komornik oraz organy samorządu komorniczego, z drugiej strony.